

Živko Radan

**OSNIVANJE I DJELOVANJE HRVATSKOG
ŠPORTSKOG SAVEZA**

Živko Radan

Odjel za dokumentaciju

The Foundation and Work of Croatian Sport Union

In this work the author shows the development and work of some sport organisations in Croatia before, during and after the First World War, among which the most important were »Croatian Sport Union« and »Sport Matches Union to Benefit Red Cross«. These organisation had great influence on the development of sport in Croatia and other parts of Yugoslavia.

Especially important was the foundation of »Yugoslav Soccer Union« and »Yugoslav Olympic Committee« in which »Croatian Sport Union« directly took part.

Основание и деятельность Спортивного союза Хорватии

В работе рассматривается развитие и деятельность некоторых спортивных организаций до начала, в течение и после Первой мировой войны. Эти организации оказали исключительное и многозначное влияние на дальнейшее развитие спорта не только в Хорватии а и в других областях Югославии. Особое значение уделяется основанию футбольного союза Югославии и Югославского олимпийского комитета, главным основателем которых является Спортивный союз Хорватии.

U Zagrebu su u zadnje dvije tri godine učestale proslave raznih sportskih saveza. Proslavljeni su jubileji 50-godišnjice osnivanja Jugoslavenskog nogometnog saveza, Jugoslavenskog biciklističkog saveza, Jugoslavenskog olimpijskog odbora, Jugoslavenskog lakoatletskog saveza, Jugoslavenskog tenis saveza. Predstoje proslave teškoatletskog saveza, planinarskog, mačevalačkog i dr.

Neupućeni sudionici tih proslava, kao i dobar dio onih koji te proslave prate putem sredstava javnog informiranja često postavljaju pitanja: kako to da se te proslave drže prvenstveno u Zagrebu tj. kako to da su skoro svi jugoslavenski sportski savezi prvo formirani u Zagrebu!?

Odmah u početku je potrebno naglasiti da je to u stvari posljedica jednog upornog sistematskog rada na širenju i populariziranju modernog sporta, koji je provoden u Hrvatskoj prije Prvoga svjetskoga rata, a koji je dobio svoju najvišu organizacionu formu osnivanjem Hrvatskog športskog saveza.

Početke organiziranog sportskog djelovanja možemo u Hrvatskoj pratiti još od XVIII stoljeća kada su osnovani prvi streljački klubovi (Osijek 1784., Zagreb 1786., Varaždin 1819. i dr.), a trend ubrzanog osnivanja sportskih organizacija zabilježen je u drugoj polovini XIX stoljeća (Plivačko-udičarski klub — Osijek 1870., Zagreb 1872., klizački klub — Zagreb 1874., Sisak 1876., Planinarsko društvo — Zagreb 1874., Biciklistički klub — Zagreb 1885. i sl.)

Moderni sportski pokret u Hrvatskoj počeo se širiti tek devedesetih godina prošlog stoljeća, a povezuje se uglavnom uz dva ključna imena — profesora dra Isidora Kršnjavoga i profesora dra Franje Bučara, prvog kao idejnog začetnika, zaštitnika, političara, diplomate i financijera, drugog kao stručnog organizatora, realizatora, praktičara i animatora.

Zahvaljujući specifičnoj političkoj i društvenoj klimi koja je tih godina vladala u Hrvatskoj, a koristeći autonomiju koju je Hrvatska dobila na osnovu Hrvatsko-Ugarske nagodbe 1868., dr Isidor Kršnjavi u svojstvu predstojnika Odljela (ministra — op. ž. R.) za bogoštovlje i nastavu Zemaljske vlade Hrvatske, Slavonije i Dalmacije, odlučio je da modernizira prosvjetu, odgoj, kulturni i sportski život tadašnje Hrvatske.

Shvatio je da pored materijalnih i društvenih uslova u tome može uspjeti samo ako u tu svrhu osposobi i stručne kadrove. Iskoristio je mogućnost te poslao na školovanje u Švedsku 1892. godine dva mlada perspektivna sportska entuzijasta Franju Bučara i Srećka Bošnjakovića s ciljem da upoznaju moderni gimnastički i sportski pokret. Na centralnom gimnastičkom institutu koji je u to vrijeme bio najmodernija ustanova te vrste u Evropi oni su imali prilike da se upoznaju ne samo s tada najsuvremenijim švedskim gimnastičkim sistemom nego i s nekim modernim sportskim granama koje su se također počele razvijati u Švedskoj — skijanje, nogomet, tenis i dr.

Dok je Srećko Bošnjaković odlučio da se ne posveti ovom pozivu i uskoro se vratio u Hrvatsku, dotle je Franjo Bučar završio dvogodišnji studij postao naš najkompetentniji i najuspješniji propagator modernog sporta. Svoje znanje o sportskom pokretu nadopunio je i na tečajevima u Pragu (Češka) 1895. godine i Zgorelicama (Poljska) 1895.

Brigu o osposobljavanju stručnih kadrova kao osnovnom preduslovu za što uspješniju propagandu i uvođenje modernog sportskog pokreta u Hrvatskoj, Kršnjavi je nastavio organiziranjem posebnog »Tečaja za učitelje gimnastike za srednje škole« koji je organiziran u Zagrebu nakon povratka Franje Bučara sa školovanja u Švedskoj 1894 — 1896. godine.

Bila je to u stvari prva naša »Viša škola« za školovanje stručnih kadrova. Zbog kompliciranih političkih (ne) prilika trajala je samo tri od planirana četiri semestra. Pomoću najsuvremenijeg plana i programa koji se u to vrijeme mogao postaviti, a bio je baziran većim dijelom na sportskim disciplinama, i uz najsuvremenije uvjete koji su se u to vrijeme uopće mogli zamisliti osposobljeno je 30 stručnih učitelja, među kojima i jedna učiteljica (Ivana Hirschmann).¹

Ovi učitelji raspoređeni su po cijeloj tadašnjoj Hrvatskoj i Slavoniji i nekim dalmatinskim mjestima sa zadatkom da u školama i društvenim organizacijama (sokolske, vatrogasne, sportske) rade na propagandi novih dostignuća na području sportskog pokreta. Stoga im je država osigurala i potrebnu sportsku opremu (sprave, lopte i dr.).

Radeći na tako širokoj osnovi planski i sistematski s mladim generacijama stvarali su jedan novi odnos prema sportskom pokretu, osiguravali su masovnu kadrovsku bazu na kojoj je neminovno moralo doći i do novih organizacionih formi i uloge sportskog pokreta u tadašnjem društvu.

Zahvaljujući takovom radu počeli su se formirati posebni sportski klubovi, koji su najprije imali karakter školskih i sveučilišnih klubova, da bi se uskoro, kombinirajući se s već postojećim i starijim disciplinama i organizacijama, osamostalili i afirmirali kao samostalna društva.

U jeku toga pokreta već 1897. formiran je i »Gimnastički sportski klub« u Novoj Gradiški. U Zagrebu su formirani školski klubovi »Šport«, »Hrvoje«, »Ilirija«, »Slaven« i dr., te sveučilišni »Hrvatski akademski športski klub — HAŠK«, »Styx«, »Academia«, »Panonija« — Sisak; »Slavonija«, »Marsonija« — Sl. Brod; »Olimpija« — Karlovac; »Slaven« — Koprivnica; »Mačilački klub«, »Prvi nogometni i športski klub«, »Victoria«, »Hrvatski građanski športski klub« u Zagrebu itd.

Tako je početkom XX stoljeća zahvaljujući prije svega Franji Bučaru i njegovim tečajcima te učenicima koje su oni odgojili po školama Hrvatske nastao jedan snažan moderni sportski pokret koji se nije zadovoljavao niti se mogao ograničiti samo na međusobna unutrašnja takmičenja nego je sasvim razumljivo težio da se afirmira i na međunarodnom planu, tim prije, jer je sportski pok-

ret bio u stvari odraz političkog, socijalnog, nacionalnog i kulturnog sazrijevanja jedne do tada potiskivane i eksploatirane sredine.

Snažni politički, nacionalni i kulturni pokret neminovno se odražavao i na sportski pokret koji je na međunarodnom planu dobijao sve organiziranije i pristupačnije forme. To je vrijeme afirmacije Međunarodnog olimpijskog pokreta, formiranje međunarodnih sportskih saveza i početaka organiziranja međunarodnih sportskih natjecanja i evropskih i svjetskih prvenstava, na kojima su se pojedine nacije mogle brzo istaknuti i afirmirati.

Jasno je da u takovim prilikama ni sportaši iz Hrvatske nisu mogli, a nisu ni htjeli, ostati po strani. Njihove težnje da se uključe u tadašnje međunarodne sportske tokove bile su sve upornije, a djelovanje sve aktivnije. Međutim, kao i na političkom polju, tako su i ovdje nailazili na otpor svojih »zaštitnika« i prisilnih »tutora« Mađara i Austrijanaca.

Hrvatska je prema Hrvatsko-Ugarskoj nagodbi od 1868. i kasnijim sporazumima imala formalno-pravno potpunu samostalnost u pitanjima prosvjete i kulture, pa prema tome i na području sporta. Međutim, ta svoja prava nisu mogli ostvariti, jer su im to u međunarodnim savezima i Međunarodnom olimpijskom komitetu stalno osporavali predstavnici Mađara i Austrijanaca i po formalno-pravnim pravilima dotičnih organizacija su u tome i uspjevali.

Tipičan primjer ovakove rabote je storniranje već prihvaćene prijave Hrvatske za Olimpijske međuigre u Ateni 1906. godine, a na intervenciju Mađara i Austrijanaca.²

Akcije za osnivanje hrvatskog sportskog saveza

Svođenje težnji za uključivanjem u međunarodne sportske tokove na pojedinačne pokušaje i uz unutrašnju razjedinjenost umanjivalo je stvarne mogućnosti uspjeha, pa su nosioci sportskog pokreta uvidjeli da je potrebno formirati jedno jedinstveno tijelo, kako bi se snage i naponi u tom pravcu objedinili i na taj način povećale šanse za uspjeh.

U prvo vrijeme pokušao se taj cilj ostvariti u zajednici s tada vrlo snažnom sokolskom organizacijom koja je uspjela da se organizira u poseban Savez hrvatskih sokolskih društava (Sušak 1904. godine). Međutim oni su odbili da u svoj Savez prime i sportske organizacije, jer »Sokol je skroz slavenska institucija, a šport je internacionalan, te bi u tom slučaju smio u športu natjecati se jedino sa Slavenima, dok bi se doticaj sa neslavenskim narodom sasama ukinuo«.³

U to vrijeme, kao uostalom i kasnije, već postoji veliki antagonizam između sportskih i gimnastičkih organizacija ne samo u nas nego i u ostalim zemljama.

Sportske organizacije upućene su dakle same na sebe, pa se vrše razni dogovori i povezivanja istomišljenika ne samo unutar Hrvatske nego i van njenih granica — prvenstveno sa Česima i Slovencima, koji su se nalazili u sličnoj situaciji.

Da bi spriječili njihovu međusobnu suradnju i eventualno osnivanje nekog zajedničkog slavenskog sportskog saveza za što su već postojali planovi, austrijski i mađarski sportski savezi prijetili im bojkotom. Ne bi li ih donekle odobrovoljili dozvoljavaju svojim klubovima da igraju pojedinačne utakmice s najistaknutijim hrvatskim, češkim i slovenačkim klubovima, vršeći pri tome propagandu da se priključe njihovim savezima.

Sve veći broj samostalnih sportskih organizacija koje se osnivaju u Hrvatskoj nije međutim zadovoljno takvim parcijalnim rješenjem. Pogotovo ne one koje su dalje od glavnih centara i koje su manje povezane s inostranim klubovima. Uskoro zahtjev za osnivanjem vlastitog sportskog saveza ne diktira samo potreba međunarodnog povezivanja i učešća na međunarodnim takmičenjima nego i nužnost unutrašnjeg povezivanja i objedinjavanja sportskog pokreta u Hrvatskoj.

Postojanje i djelovanje sportskih organizacija moguće je samo u stalnoj kontinuiranoj aktivnosti koja se sastoji u takmičenjima i pripremama za takmičenja. Bez takmičenja i mogućnosti međusobnog uspoređivanja znanja i sposobnosti sportaš nema dovoljno motivacije za međusobnu suradnju i zajedničko djelovanje, a ni za vlastito postojanje.

Stoga se nužno nametala potreba osnivanja jedne organizacije koja bi povezivala pojedine klubove i osiguravala veći broj međusobnih susreta. Da bi se poboljšala međusobna suradnja i ojačale pozicije hrvatskih sportaša prema van odlučeno je da se priđe organiziranju jednog općeg saveza koji bi obuhvatio sve grane sporta.

Sasvim je logično da se očekivalo da inicijativu u tom pravcu poduzmu najistaknutiji klubovi u to vrijeme u Hrvatskoj — »Hrvatski akademski športski klub« (HAŠK) odnosno »Prvi nogometni i športski klub« (PNIŠK) iz Zagreba. U njima su djelovali ne samo najistaknutiji igrači nego i najsposobniji sportski rukovodioci. Među ovima, međutim, kao što to često biva s lokalnim rivalima, bilo je dosta nesuglasica. To je onemogućavalo svaku efikasiju i konstruktivniju sportsku politiku kako na unutrašnjem tako i na vanjskom planu.

Političke i društvene prilike te stanje sportskih naročito nogometnih organizacija, koje su se u sve većem broju osnivale i van Zagreba, prisilile su ove odgovorne funkcionere da ipak nešto učine.

Prvu javnu inicijativu poduzeo je PNIŠK preko svog tajnika Maria Riegera, urednika »Hrvatskog športskog lista«.

Već u prvom broju od 1. VI 1908. godine »Hrvatski športski list« objavljuje poziv za osnivanje

»Hrvatskog športskog saveza«. »U svim zemljama gdje se gaji šport, osnovani su savezi, kao viša kontrola klubovima, kao svrha, da se postigne kontakt između svih športskih klubova. Ta potreba davno se uvidjela i kod nas, pala je ideja da se osnuje naš športski savez, no do sada se nije moglo s njom prodrijeti« ... Na nama je, dakle, da osnujemo taj savez, kao svrha da ne će po- jedini klub spadati pod mađarski, austrijski ili ma koji drugi savez, kad možemo osnovati »Hrvatski športski savez« te tako samostalno pristupiti internacionalnom športskom savezu.⁴

Reagiranja na ovaj članak bila su pozitivna te je sazvan osnivački sastanak 18. IX 1908. godine u pola 9 navečer u svratištu »K tri gavrana« gdje bi se izabrao privremeni odbor koji će izraditi pravila i preuzeti čitavu akciju ustrojenja saveza.

Do sastanka je i došlo, ali kako mu nisu prisustvovali oni najglavniji, na primjer predstavnici HAŠK-a, osnivanje Saveza odgođeno je »za kasniji termin«.

PNIŠK nezadovoljan ovakvim razvojem događaja demonstrativno pristupa Mađarskom športskom savezu.

Akciju za osnivanje »Hrvatskog športskog saveza« preuzima zatim jedan klub iz pokrajine: Hrvatski športski klub »Šparta« iz Sušaka, a uz aktivnu pomoć Franje Bučara, koji je omogućio ovome klubu da putem tadašnjega dnevnika »Obzor«, u kome je on bio urednik rubrike »Šport i higijena«, pokrene veliku polemiku oko osnivanja »Hrvatskog športskog saveza«.

U »Obzoru« broj 66 od 6. III 1909. pod naslovom »Hrvatski športski savez« možemo pročitati:

»Drugovi! športaši! Šport u Hrvatskoj došao je do nepomične tačke, iz koje se neće prije maknuti dok ne budu naši klubovi organizirani tj. dok ne utemeljimo »Hrvatski športski savez«. Uz pomoć ovoga doći će naš šport na međunarodno polje, gdje će se moći bolje razvijati i stupiti u športske veze s drugim kulturnim narodima. Hrvatski športski klub »Šparta« na Sušaku pripravan je preuzeti ovu akciju na sebe, pa stavlja na sve naše športske klubove slijedeće upite:

1. Je li vaš klub sporazuman, da se ustroji Hrvatski športski savez?
2. U slučaju da se ovaj ustroji, jeste li pripravnici da k ovome pristupite?
3. Jeste li suglasni da se sazove još ovoga mjeseca (III 1909. — op. Ž. R.) u tu svrhu u Zagrebu sjednica i hoćete li poslati na ovu sjednicu svog zastupnika?

Molimo vas da nas izvolite najkasnije do 15. tekućeg mjeseca obavijestiti o svom mnijenju da se uzmognemo po tome ravnati i daljnje korake urediti. Adresa: Hrvatski šport klub »Šparta«, Sušak, hotel Continental«.

Nakon ovoga pojavilo se u »Obzoru« još par članaka za i protiv »Hrvatskog športskog saveza«, ali rezultata nije bilo.

Sve je zavisilo od stava »Hrvatskog akademskog športskog kluba« u Zagrebu, koji je bio najbolje organiziran, imao je najsposobnije odbornike i vršio snažan utjecaj na cjelokupni razvoj športskog pokreta u Hrvatskoj. I sve dok se HAŠK nije prihatio tog zadatka ili barem dao podršku, ništa se nije moglo učiniti.

HAŠK čini se nije pokazivao interes za ovakvu organizaciju jer bi se njime samo ograničavale njegove akcije i stvorile izvjesne obaveze. Pod stalnim pritiskom i otvorenom kritikom morao je nešto poduzeti. Učinio je to u vrijeme kada se njemu učinilo najpodesnijim. Početkom 1909. godine HAŠK se naime nalazio u pregovorima s mađarskim studentskim klubom B. E. A. C-om iz Budimpešte, ali je došlo do izvjesnih nesuglasica, koje su imale i politički pečat. Da bi se ojačao položaj prema Mađarima organiziranim u savezima, zaključio je HAŠK odborom zaključkom od 26. III 1909. da uputi dopis svim športskim klubovima u Zagrebu, i to: Nogometnom i športskom klubu, S. K. Academia. Hrvatskom sokolu, Prvom hrvatskom mačevalačkom klubu, Jašilačkom klubu, biciklističkim klubovima »Sokol«, »Orao« i »Slaven«, Automobilističkom klubu i Prvom hrvatskom sklažačkom društvu pa da ih pozove na konferenciju za osnutak »Hrvatskog športskog saveza«.

O posebnim nogometnim, atletskim i drugim savezima nije tada moglo biti ni govora, jer za to nije postojalo dovoljno klubova. Međutim valjalo je stvoriti organizaciju svih športaša, jer se samo tako u pregovorima s Mađarima mogla dobiti mogućnost pozivanja na našu vlastitu organizaciju.⁵

Kako je zbog prijetnji o osnivanju hrvatskog športskog saveza u međuvremenu s Mađarima sklopljen povoljan sporazum za igranje nogometne utakmice, a postojali su izgledi da se dogovore susreti i s austrijskim klubovima, nije se žurilo s osnivanjem samoga Saveza.

16. V 1909. igra se prva međunarodna utakmica u Zagrebu s »Budapesti Egvetemi Athletikai Clubom« (Budimpeštanskim sveučilišnim atletskim klubom). Rezultat je na opće iznenađenje ispao vrlo povoljno za HAŠK (3:0). Odmah zatim odigrana je utakmica u Rogaškoj Slatini sa »Grazer Athletic Sport Clubom« i izgubljena sa 0:6.

Konačno je do osnivanja »Hrvatskog športskog saveza« ipak došlo 5. listopada 1909. godine. U svratištu »Grič« na Gornjem gradu u Zagrebu sastali su se predstavnici zagrebačkih klubova. Bilo je zastupljeno sedam športskih organizacija i to: Hrvatski akademski športski klub (HAŠK), I hrvatski mačilački klub, I hrvatsko klizalačko društvo, I hrvatski automobilski klub, I hrvatski biciklistički klub, Zagrebački koturaški klub »Orao«, i Hrvatski športski klub »Academia«.

Izabran je privremeni odbor u sastavu: predsjednik sveučilišni profesor dr Ljudevit Andrassy, potpredsjednik Mihajlo Merćep, I tajnik Milovan Zoričić, II tajnik Branko Franić, blagajnik Miro-

slav Štiglić. Odbornici: dr Ivo Spevec i dr Levin Polc.

Odbor je dobio zadatak da formulira pravila Saveza na osnovu diskusije koja je vođena na ovom sastanku i da ih podnese vladi na odobrenje.⁶

To je, međutim, vrijeme teških političkih sukoba unutar Austro-Ugarske monarhije izazvanih tzv. »postaneksionom krizom«. U Hrvatskoj to je vrijeme poznatih veleizdajničkih procesa i vlade promađarskog bana Pavla Raucha. Jasno je da u takvim političkim prilikama nije moglo biti ni govora o potvrdi i dozvoli rada jednoj naprednoj hrvatskoj društvenoj organizaciji. Organizacije koje su sačinjavale ovaj Savez bile su, naime, već poznate kao nosioci naprednih političkih ideja koje se često nisu podudarale sa željama tadašnjih vlastodržaca.

Tek dolaskom novog bana Nikole Tomašića, kada se u Hrvatskoj privremeno vraća ustavna metoda vladavine, dolazi 10. VIII 1910. i do odobrenja pravila i rada Hrvatskog športskog saveza.

Interesantno je ovdje spomenuti da je Austrijski sportski savez odmah, čim je održan sastanak na »Griču« i formiran privremeni odbor Hrvatskog športskog saveza, zabranio svojim klubovima da se takmiče sa hrvatskim sportskim klubovima. Tako na primjer »Grazer Sportvereinigung« igra s HAŠK-om u Zagrebu 12. 9 1909. nogometnu utakmicu (3:3) bez ikakvih posljedica, dok je »Grazer Athletic Sportclub«, koji je igrao s HAŠK-om u Zagrebu 10. X 1909. (0:1) kažnjen od austrijskog športskog saveza diskvalifikacijom na mjesec dana što je i pored zabrane ipak igrao s HAŠK-om.

Formiranje sekcija i pododbora za pojedine grane sporta

Prva redovita glavna skupština »Hrvatskog športskog saveza« održana je 30. III 1911. godine. Od sportskih organizacija ti ovaj puta bile su zastupane samo iz Zagreba, i to:

I Hrvatski mačevalački klub — dr Franjo Bučar i Janko Smičiklas;

I Hrvatski klub biciklista — Julius Radovitz i Anton Stiplošek;

Zagrebači koturaški klub »Orao« — Ferdo Buducki i Mihajlo Merćep;

I Hrvatski automobilski klub — Ferdinand Pajas;

Hrvatski akademski šport klub — Hinko Würth i dr Levin Polc;

Hrvatski sportski klub »Academia« — Stevan Hadži;

I Hrvatsko sklizalačko društvo — dr Ljudevit Andrassy i Branimir Domac.

Izabran je novi odbor u sastavu: predsjednik prof. dr Ljudevit Andrassy, potpredsjednik dr Franjo Bučar, I tajnik dr Levin Polc, II tajnik Branimir Domac, blagajnik Ferdinand Buducki. Odbornici: dr Bogdan Malec, Anton Stiplošek, Mihajlo Merćep, Ferdinand Pajas, Vjekoslav Hein-

zel, Hinko Würth, Stjepan Hadži, Branimir Frančić i Julius Rudovitz. Revizori: Vatroslav Krčelić i Janko Smičiklas. Pokroviteljstva Saveza prihvatio se grof dr Marko Pejačević.⁷

Jedna od prvih briga novoizabranog Odbora bila je uključivanje i ostalih društava u Hrvatski športski savez, te osnivanje stručnih sekcija i pododbora za pojedine grane sporta. U tu svrhu prišlo se izradi Pravilnika za rad Saveza i pojedinih sekcija odnosno pododbora. Za izradu Pravilnika bili su zaduženi: za biciklizam — Würth i Rudovitz, za nogomet — Domac, za skijanje — Hadži, za automobilizam — Pajas, za mačevanje — Malec, za klizanje — Bučar, za ručne saonice — Domac, za plivanje, tenis i laku atletiku — Würth.

Imenovani su i prvi nogometni suci i članovi ispitnog odbora. To su bili Hinko Würth i Milovan Zoričić. Za njihove zamjenike imenovani su Dragutin Albrecht i dr Branko Gavella. Pravilnik za nogometne suce izradio je Branimir Domac.

Handicaperima za tenis imenovani su dr Ivo Spevec, Makso Leitgeb, Hinko Würth i dr Stevan Hadži.

Sucima za biciklizam imenovani su: F. Lovrenčić, F. Buducki, J. Rudovitz, L. Romay, B. Domac, M. Meniga i Erfort.

Zaključeno je da se pokrene vlastiti stručni list i »uvede savezni znak«.

Na II redovnoj glavnoj skupštini koja je održana 13. VI 1912. godine mogao se konstatirati nagli razvoj novih športskih klubova, na pr. Športski klub »Concordia«, Hrvatski tipografski klub »Zagreb«, I Hrvatski građanski športski klub, Hrvatsko planinarsko društvo, Koturaško društvo »Sokol«, svi iz Zagreba, zatim Koturaško društvo »Sloga« iz Varaždina, Veslački klub »Neptun« iz Osijeka, Koturaški klub »Zvijezda« iz Karlovca.

Interesantno je napomenuti da je klubovima iz Istre i Dalmacije bilo zabranjeno učlanjivanje u Hrvatski športski savez, jer su upravno-politički neposredno podpadale pod Austriju.

Za pojedine sportske sekcije prihvaćeni su pravilnici i imenovani referenti.

Za nogomet referent je bio dr Milovan Zoričić, zamjenik dr Klobučar. Koristeći povoljnu okolnost da je upravo bilo dovršeno novo nogometno igralište HAŠK-a u Maksimiru, raspisano je prvo prvenstvo Hrvatske i Slavonije u nogometu. Takmičenja su se trebala održati u dva dijela: jesen — proljeće 1912/1913. po dvostrukom bod sistemu. Učestvovalo je pet klubova. Međutim, zbog nesuglasica koje su nastale između HAŠK-a i SK »Concordie« prvenstvo je završeno već nakon odigravanja jesenskog dijela. Zvanično je proglašen redoslijed: 1. HAŠK, 2. Concordia, 3. Croatia, 4. Građanski i 5. »Zagreb«.

Za skijanje referent je bio dr Ante Pandaković. Izrađen je Pravilnik za natjecanje. U njemu je pored ostalih disciplina predviđeno i natjecanje »sa zapriječama« (slalom), što je za ono vri-

jeme bio prilično napredan potez. Organiziran je i poseban skijaški tečaj u Mrkoplju (Gorski Kotar).

Za biciklizam referent je bio Ferković, zamjenik Špoljar. Sekcija je prilagodila svoj već ranije provjereni Pravilnik (još u vrijeme djelovanja Hrvatskog biciklističkog saveza) novim potrebama s obzirom na opći pravilnik Hrvatskog športskog saveza. Organizirano je prvenstvo Hrvatske i Slavonije u takmičenju u brdskoj vožnji na stazi na Sljemenu kraj Zagreba.

Za mačevanje referent je bio dr Bogdan Malec, a zamjenik Ante Jakovac. Organizirano je takmičenje tzv. »srednjoškolski poule«.

Za laku atletiku referent je bio Fran Šuklje. Organizirano je prvenstvo Hrvatske i Slavonije u štafetnom trčanju na 12 km, na stazi Zagreb — Samobor.

Za lawn tennis referent je bio Hinko Würth. Organizirano je prvenstvo Hrvatske i Slavonije za muškarce i žene, pojedinačno, u parovima i handicapu.

Za automobilizam referent je bio Ferdo Buducki. Organizirano je prvenstvo na pruži Zagreb — Varaždin — Zagreb.

U okviru sekcije plivanja organizirano je prvenstvo Hrvatske i Slavonije u Karlovcu.

Za klizanje referent je bio Franjo Bučar. Organizirano je prvenstvo grada Zagreba.

Treća redovna skupština HŠS koja je održana 8. II 1913. godine mogla je konstatirati da je aktivnost sekcija i pored bojkota pojedinih nogometnih klubova bila vrlo uspješna. Sekcije su se konsolidirale i odigrale veliku ulogu u propagandnom i mobilizacionom pogledu u svojim granama sporta i u Hrvatskom športskom savezu u cjelini.

Ipak su trzavice u najvažnijoj njenoj sekciji — nogometnoj dovele do demonstrativne ostavke dotadašnjeg predsjednika Saveza prof. dra Ljudevita Andrassyja i nekih članova odbora.

Nakon skupštine konstituirao se novi odbor u sastavu: predsjednik dr Franjo Bučar, potpredsjednik dr Bogdan Malec, I tajnik dr Josip Reberski, II tajnik dr Ante Jakovac, blagajnik Ferdo Budički. Odbornici: dr M. Zoričić, Würth, Špoljar, Meniga, dr Klobučar, Pipinić, Ferković, Domitrović, Stiplošek i Juričić. Revizori: dr Kiseljak i Magdić. Obranaški sud: Lovroković, Heinzl, Rudovitz i Vizmar.

U toku 1913. godine Sekcije su nastavile sa svojim stručnim radom organizirajući razna natjecanja i prvenstva Hrvatske i Slavonije, od kojih treba posebno istaći prvo prvenstvo Hrvatske i Slavonije u skijanju. Takmičenje je održano u trčanju na 7 km u Mrkoplju.

U toku godine Savezu su pristupili: Bjelovarski građanski športski klub, Športski klub »Ilirija« iz Ljubljane i Hrvatski športski klub »Ilirija« iz Zagreba.

Četvrta redovna godišnja skupština Hrvatskog športskog saveza održana je u Zagrebu 13. II 1914. godine. Nakon što je konstatirano ponovno veće

aktiviranje nogometne sekcije, najavljeno je i formiranje sekcije za veslanje, kao i mogućnost uključivanja i sportskih organizacija s područja Dalmacije u HŠS.

Savezu su pristupili: SK »Atena«, »Hrvatski veslački klub i Ribarsko društvo iz Zagreba, HSK »Hajduk« iz Splita i Hrvatski veslački klub »Jadran« iz Zadra.

Na skupštini je zaključeno da klubovi s više sekcija trebaju svaku posebno prijaviti u dotičnu sekciju HŠS.

Borba za samostalnost i međunarodnu afirmaciju

Odmah nakon osnivanja Hrvatskog športskog saveza i formiranja pojedinih stručnih sekcija poduzete su mjere da se ove sekcije uključe u međunarodne sportske saveze i međunarodna takmičenja. Naročito su intenzivni bili naponi da se sportaši iz Hrvatske uključe na Olimpijska takmičenja, pa je podnijeto više službenih zahtjeva odgovarajućim forumima. Predsjednik, a kasnije i predsjednik HŠS-a prof. dr Franjo Bučar u nekoliko je navrata pregovarao i sa samim Prierre de Coubertinom, osnivačem i predsjednikom Međunarodnog olimpijskog komiteta.

Obećano je da će se o tome problemu raspravljati na redovnom zasjedanju 1910. godine u Budimpešti. Zasjedanje je održano, zbog političkih razloga, u Luxemburgu 13. II 1910., ali problem uključivanja hrvatskih sportaša u olimpijska takmičenja nije stavljeno na dnevni red.

Mađarski i Austrijski predstavnici uvijek su uspjevali da osujete takve pokušaje pod izgovorom da samo oni mogu državnopravno zastupati hrvatski sport pred ovim forumima. Što više, stalno su pokušavali razbiti Hrvatski športski savez, nuđajući razne privilegije nogometnim klubovima iz Hrvatske, ukoliko pristupe Mađarskom nogometnom savezu, a često i prijetnjom bojkota hrvatskih nogometnih klubova. Uvijek su međutim nailazili na odlučan otpor rukovodstva hrvatskih klubova, koja su ostajala dosljedna svojoj težnji da samostalno istupaju na međunarodnoj takmičarskoj pozornici.

U tome su imali povoljan primjer Češkog sportskog saveza i njihovih klubova, koji su isto tako vodili upornu borbu s austrijskim sportskim savezima. Česi su tada kao odlučniji borci u borbi za svoja nacionalna prava doživjeli i prve uspjehe — uključivanje u FIFA i CIO, ali i prvi bojkot od strane članica FIFA-e na zahtjev Austrijskog nogometnog saveza.

Česi su, naime podržali novoformirani Amaterski evropski nogometni savez ili Federaciju, koja je formirana protiv Međunarodnog nogometnog saveza ili Asocijacija i u članili se u nju. Austrijski i Mađarski savez bili su članovi Asocijacije i proglasili su bojkot čeških klubova.³

U takvoj situaciji Hrvatski športski savez stavio se na stranu Češkog sportskog saveza. U težnji da pomogne češkim nogometnim klubovima da

izbjegnu izolaciju HŠK »Concordia« iz Zagreba pozvao je NK »Špartu« iz Praga u Zagreb na prijateljsku utakmicu. Ovoj akciji pridružio se i HASK. Mađarski savez upozorio je hrvatske klubove da će to automatski izazvati bojkot hrvatskih klubova od strane mađarskih klubova.

Utakmice su ipak održane 20. i 21. VII 1914. godine, nakon čega je 31. VII 1914. godine proglašen bojkot hrvatskih nogometnih klubova od strane Mađarskog nogometnog saveza.

Kako je u to vrijeme započela opća mobilizacija u Austro-Ugarskoj i otpočeo I svjetski rat, to hrvatski nogometni klubovi nisu praktički ni osjetili posljedice ovog bojkota.

Njihov je rad inače za izvjesno vrijeme posebnom naredbom vlade bio obustavljen.

Izvjestan broj aktivnih igrača i rukovodilaca, koji nisu bili obuhvaćeni mobilizacijom, na čelu sa dr Franjom Bučarom počinju u međuvremenu prema primjeru sportaša iz Beča, Praga i Pešte ponovnu reorganizaciju i pod imenom »Odbora za priređivanje športskih utakmica u korist Crvenog križa« nastavljaju u stvari rad Hrvatskog športskog saveza i njegovih sekcija i za vrijeme rata. Organiziraju se takmičenja i prvenstva u nogometu, tenisu, hokeju na travi, skijanju, biciklizmu, atletici, plivanju.

Pod kraj rata 1. VIII 1918. godine ponovo je i zvanično dozvoljen rad Hrvatskog športskog saveza i njegovih sekcija.⁹

ZAKLJUČAK

Osnivanje i djelovanje »Hrvatskog športskog saveza« prije I svjetskog rata i »Odbora za priređivanje športskih utakmica u korist Crvenog Križa« za vrijeme samoga rata imalo je izvanredno pozitivan utjecaj i dalekosežno značenje za daljnji razvoj sporta ne samo u Hrvatskoj nego i u ostalim našim krajevima.

Njihovim djelovanjem i organiziranjem takmičenja uhodan je i održan kontinuitet sportskih organizacija u Hrvatskoj. Steklo se veliko takmičarsko i organizaciono iskustvo igrača i priređivača. To im je donijelo značajnu prednost pred ostalim sportskim organizacijama u novonastaloj državi Srba, Hrvata i Slovenaca.

Sportske organizacije u Hrvatskoj na čelu s Hrvatskim športskim savezom dočekale su kraj rata 1914 — 1918. kao organizirane i jake jedinice, a sportski rukovodioci kao najsposobniji za reorganizaciju i rukovođenje sportskim pokretom u

novom društvu. Zbog toga je sasvim razumljivo da su nakon I svjetskog rata iz Zagreba potekle prve inicijative i u njemu održani prvi osnivački sastanci skoro svih stručnih saveza na području sporta, a prve sportske reprezentacije Jugoslavije bile su sastavljene uglavnom od igrača iz Hrvatske.

Već 26. I 1919. godine održava se u Zagrebu prvi inicijativni sastanak za objedinjavanje svih nacionalnih sokolskih organizacija u jednu jedinstvenu organizaciju za cijelu državu. Iz njegove nogometne sekcije formira se 15. IV 1919. godine Jugoslavenski nogometni savez. Početkom oktobra 1919. godine iz biciklističke sekcije nastaje Jugoslavenski biciklistički savez. Zatim uskoro lakatletski (1921), teniski (1921), plivački (1921), hazena (1924), teškoatletski (1924), planinarski, mačevalački i dr.

U Zagrebu se pokreće inicijativa za osnivanje najvišeg općeg sportskog foruma za cijelu zemlju. Dapače Hrvatski športski savez prerasta u Jugoslavenski olimpijski komitet, koji preuzima cjelokupnu brigu oko razvoja sportskog pokreta u novoj državi i osigurava uključivanje i afirmaciju našeg sporta na najznačajnijim međunarodnim natjecanjima, a specijalno olimpijskim igrama čemu su stalno težili prethodnici, začetnici, osnivači i propagatori modernog sportskog pokreta u nas.

LITERATURA:

1. Izvještaj Tečaja za učenje gimnastike u Zagrebu od 1. listopada 1894. do 1. travnja 1896. Sastavio Franjo Bučar. Izdanje Kr. hrv. slav. zem. vlade, Zagreb, 1896. str. 39. Tisak Narodnih novina
2. Dopis Grčkog olimpijskog komiteta, Atena 17/2 marta 1906. Muzej fizičke kulture Hrvatske, Zagreb
3. Mario Rieger, Važan prilog o osnutku »Hrvatskog športskog saveza«. Spomen-spis ZNP 1919-1929. Zagreb, 1929. str. 29-31.
4. Mario Rieger. Hrvatski športski savez. Hrvatski športski list, Zagreb god. I (1908) broj 1.
5. Nogomet — HASK 1903-1923., Zagreb 1923. str. 76-77.
6. Franjo Bučar, Hrvatski športski savez. Sportski list, Zagreb god. VI (1933) broj 246 str.4
7. Prva skupština Hrvatskog športskog saveza. »Vienac« godina II (1911) broj 4, strana 123-124
8. Jutarnji list — Zagreb od 11. IV 1915.
9. Dozvola broj IV B 3451. od 1. VIII 1918. Redarstveno povjereništvo za grad Zagreb.